PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 05 / KIVONATOS JEGYZET

Mi mozgat, amikor magunkat sem értjük?

Freud és a klasszikus pszichoanalízis | 3 oldalas vizsgajegyzet

Nagy kérdés: hogyan befolyásolhatják a viselkedést olyan vágyak, konfliktusok és emlékek, amelyekhez nincs közvetlen tudatos hozzáférésünk?

Történeti hely: a klinikától az elméletig

A 19. század végi orvosi-neurológiai hagyományból indul, nem a Gestalt folytatásaként. **Jean-Martin Charcot** hipnózis- és „hisztéria”-vizsgálatai, majd **Josef Breuer** katartikus módszere fontos előzmények. **Sigmund Freud** a tudatos önmagyarázatot és a pusztán testi leírást elégtelennek tartotta a tünetek megértéséhez. A „hisztéria” korabeli gyűjtőfogalom, nem mai egységes diagnózis (Freud, 1910).

1. Topografikus modell: mi hozzáférhető?

RENDSZER	LÉNYEGE
Tudatos	Az éppen átélt gondolatok, érzékletek és más tudatos tartalmak.
Tudatelőttes	Most nincs a figyelemben, de rendszerint tudatossá tehető: például egy felidézhető név.
Tudattalan	A dinamikus modellben a hozzáférést ellenható erők is akadályozzák; az elfojtott tartalom közvetve hat.

2. Strukturális modell: milyen működések ütköznek?

INSTANCIA	SZEREPE AZ 1923-AS MODELLBEN
Ösztönén / id	Késztetések, kielégülésre törekvés; az örömelv hangsúlya.
Én / ego	Közvetítés a késztetések, a külső valóság és a felettes én között; realitáselv és védekezés.
Felettes én / superego	Belsővé tett tilalmak, követelmények és ideálok; önértékelés, bűntudat. Nem szükségképpen méltányos „jó oldal”.

A két felosztás nem feleltethető meg egy az egyben. Az én és a felettes én működése is lehet tudattalan; nem három agyterületről beszélünk (Freud, 1923/1927).

Alapfeltevés: a tünet lehet egymással ütköző törekvések **kompromisszumképződménye**. A pszichoanalízis egyszerre személyiségelmélet, értelmező kutatási mód és kezelési hagyomány. A tudattalan gondolatát nem Freud találta fel.

PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 05 / KIVONATOS JEGYZET

Konfliktus, módszer, fejlődés

Az alábbi fogalmak Freud történeti elméletének részei

Szorongás és elhárítás

Freud (1926) későbbi modelljében a **jelzőszorongás** várható veszélyre figyelmezteti az ént, és védekezést indíthat. **Elfojtás:** tartalmak tudattól távol tartása; nem tudatos döntés. **Eltolás:** indulat más célpontra helyezése. **Projekció:** saját, nehezen elfogadható késztetés másnak tulajdonítása. A védekezések nem önmagukban betegségek.

Miből lett adat? Klinikai módszerek

ELJÁRÁS / ESET	MEGFIGYELÉS ÉS ÉRTELMEZÉS
Breuer: Anna O. 1880-1882; közlés: 1895	Hipnotikus állapotban felidézett jelenetek és érzelmek; a beszámoló egyes tünetek enyhülését ezekhez kapcsolta. Katartikus módszer: felidézés és érzelmi átélés. Anna O. Breuer betege volt. Klinikai eset, nem kontrollált kísérlet.
Freud: szabad asszociáció	A páciens előzetes válogatás nélkül mondja el, mi jut eszébe. Adat: elbeszélés, visszatérő motívum, elakadás. Freud az elakadásban ellenállást, a mintázatokban konfliktusra utaló nyomokat keresett (1910).

Álomértelmezés: manifeszt = felidézett álomtartalom; látens = feltételezett mögöttes álomgondolatok. Az álommunka példái a sűrítés és eltolás. **Áttétel:** korábbi kapcsolati érzések, elvárások megjelenése az analitikushoz fűződő viszonyban. Az értelmezés nem azonos a közvetlenül megfigyelt adattal (Freud, 1910).

Pszichoszexuális fejlődés: a klasszikus váz

SZAKASZ / HOZZÁVETŐLEGES KOR	A MODELL KÖZPONTI TÉMÁJA
Orális: csecsemőkor, kb. 0-1 év	Szájhoz kötődő örömszerzés.
Anális: kb. 1-3 év	Ürítés, visszatartás, testi kontroll.
Fallikus: kb. 3-6 év	Nemi szervek, ödipális konfliktus, azonosulás.
Látencia: kb. 6 év - pubertás	A szexuális késztetések viszonylagos háttérbe kerülése.
Genitális: pubertástól	A szexualitás újraszerveződése, párkapcsolati irányulás.

Ödipális konfliktus: a klasszikus fiúmodellben az anya iránti vágy, az apával való rivalizálás és azonosulás összefüggése; történeti elméleti konstrukció (Freud, 1923/1927).

Libidó: a szexuális késztetések elméleti pszichés energiája. **Fixáció:** korábbi szerveződési módhoz rögzülés. **Regresszió:** visszatérés korábbi működésmódhoz. A szakaszok és a belőlük levezetett felnőttkori jellemvonások nem igazolt, egyetemes fejlődési menetrendet írnak le (Spielman et al., 2020; Westen, 1998).

PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 05 / KIVONATOS JEGYZET

Örökség és bizonyíték

Mit viszünk tovább, és mit nem állíthatunk biztosan?

Hétköznapi példa: egy bántó megjegyzés után azt mondod, nem haragszol, mégis egy ártatlan kérdésre csattansz fel. Az eltolás lehetséges értelmezés; fáradtság vagy az aktuális helyzet is számíthat. A jelenet szemléltetés, nem diagnózis.

Örökség és korlát: tudaton kívüli folyamatok, belső konfliktusok, korai kapcsolatok és a terápiás viszony vizsgálata. A szelektált klinikai esetek és utólagos értelmezések nem bizonyítanak általános oksági törvényt. A klasszikus nemi és családi feltevések erősen korhoz kötöttek; a nem tudatos feldolgozás bizonyítékai sem igazolják Freud teljes rendszerét (Westen, 1998).

Mai terápiakutatás: Leichsenring et al. (2023) kontrollált vizsgálatokat összegző áttekintése több felnőttkori zavarban támogatja a pszichodinamikus terápiák hatásosságát; a bizonyíték minősége eltérő. Egy kezelés hatása és a klasszikus elmélet igazsága külön kérdés.

Négy tengely: általános: tudatos/nem tudatos működés; személyiség: konfliktus és védekezés; fejlődés: korai tapasztalatok; szociál: belsővé tett normák és kapcsolatok. A kapcsolat nem mindenütt közvetlen történeti leszármazás.

Ne keverd össze!

Én ≠ tudatos; tudattalan ≠ elfojtott tartalmak összessége. Elfojtás ≠ tudatos elnyomás. Anna O. nem Freud betege volt. Egy álom, elszólás vagy emlékezeti hiány nem bizonyít önmagában rejtett vágyat vagy traumát.

Vizsgán 30 másodpercben

Freud a személyiséget részben tudattalan konfliktusok felől magyarázta. A topografikus modell a tudatos hozzáférést, a strukturális az ösztönén, én és felettes én viszonyát írja le. A szorongáshoz elhárítás kapcsolódhat. Módszere klinikai esetekre, szabad asszociációra, álom- és áttételértelmezésre épült. Fejlődéselmélete történeti alap; konkrét állításait el kell választani a mai pszichodinamikus kutatásoktól.

Kapcsolat: orvoslás, hipnózis → Freud → 06: Jung, Adler, énpszichológia és tárgykapcsolati irányok. A korai kísérleti iskolákkal részben párhuzamos történeti út.

Szakirodalom

Freud, S. (1910). The origin and development of psychoanalysis (H. W. Chase, Trans.). *The American Journal of Psychology, 21*(2), 181-218. https://psychclassics.yorku.ca/Freud/Origin/index.htm

Freud, S. (1926). *Hemmung, Symptom und Angst*. Internationaler Psychoanalytischer Verlag. https://www.freudedition.net/werke/hemmung-symptom-und-angst/druckschrift-0

Freud, S. (1927). *The ego and the id* (J. Riviere, Trans.). Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis. (Original work published 1923). https://www.gutenberg.org/ebooks/79682

Leichsenring, F., Abbass, A., Heim, N., Keefe, J. R., Kisely, S., Luyten, P., Rabung, S., & Steinert, C. (2023). The status of psychodynamic psychotherapy as an empirically supported treatment for common mental disorders - an umbrella review based on updated criteria. *World Psychiatry, 22*(2), 286-304. https://doi.org/10.1002/wps.21104

Spielman, R. M., Jenkins, W. J., & Lovett, M. D. (2020). *Psychology 2e*. OpenStax. https://openstax.org/books/psychology-2e/pages/11-2-freud-and-the-psychodynamic-perspective

Westen, D. (1998). The scientific legacy of Sigmund Freud: Toward a psychodynamically informed psychological science. *Psychological Bulletin, 124*(3), 333-371. https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.3.333